

Bai, pecatu da liberalqueriya

JOSEBA A. LAKARRA

AURKEZPENEA

Anitz euskal testu ezezagun edo eskuragaitz bada oraindik, damurik, euskal filologia ez bait da gura genukeen bezain aitzinatua. ASJUren gogoia, jakina, testu guzti horiek behar bezala argitaraturik, azaldurik eta ikerturik ikustea litzateke eta horren frogak ia alero ematen saiatzen gara. Halere, sail berri bat irekitzera deliberatu gara, horrelako egokierarik ez duen zenbait, laburrenak ia halabeharrez, gure orrion bitartez ezagut daitezzen, beharbada ondorioz arreta eta ikerketa haboro jasotzeko zoria ere baduketelakoan. Hori da gure nahia, behintzat.

Segidan datorrenaz —iaz ehun urteak bete zituen Bai, pecatu da liberalqueriya L. Lasserre Baionaco liburuegilea baiñan egina, 1888, Arantzazuko Frantziskotarren Bibliotekako alea erabiliz, eta bertako Jose Mari Beristain eta Candido Zubizarreta aita liburuzainei eskerrak, eman dezakeguna— Vinsonek «Brochure de propagande cléricalle destinée à être distribuée en Espagne. Elle est en dialecte guipuzcoan» dela diosku eta ez dio huts handirik leporatuko horretan irakurleak.

Gehitu, gehi diezaiokegu Jon Bilbaorekin badela, guk ezagutu ez arren, hurrengo urteko 44 orrialdetako bizkaierazko argitalpen bat ere Francisco de Basteguietaren Gernikako inprimategikoa. Ez bata ez bestea ez dira nahasi behar Gregorio Arruek itzultitako ia titulu eta urte bereko beste honekin: Liberalen doctrina pecatu da, Bartzelona 1887 (220 or.). Azken honen ale bat bazen, toki gehiagoren artean, Julio Urkixoren bibliotekan. Vinsonek dioskunez izan zen oraindik El liberalismo es pecado, impr. Hormiga de Oro, 1891eko beste bat (322 or.): «En huit langues: espagnol, français, catalan, portugais, latin, italien, allemand et basque. Les huit langues forment deux pages en regard, à quatre langues par page».

Propaganda ugari, beraz, Euskal Herrian zein ipar eta hegoko estatuetan, hain istilutsu ziren urte haietan. Ez dira, ordea, era honetako ekoizpen bakarrak joan den mendearen azken herenean eta aurki lagundu nahi genuke gaurko hau Vinsonek 385-390. zenbakietan biltzen dituenekin: «Elles avaient pour but de faire une propagande active contre les principes libéraux et contre la liberté des cultes accordé à la suite de la Révolution du 29 septembre 1868». Baduke interesik segurki jakiteak beren argitaratzailea Les échos de Rolanden egilearen adiskide eta espainierazko itzultzaile—dirudienez eskas— Donostiako Bermingham bera zela.

[1] BAI,
PECATU DA
LIBERALQUERIYA

*Hæc scribo vobis ut non
peccetis.* (I. Joan. cap. 2, v. 1)

Gauza oyec escribitzen
dizquitzutet pecatu eguin
ez dezazuten.

L. LASSERRE
Baionaco liburuegilea baithan egina
1888^{an}

[2] (JABEA BADU)

[3] LIBURU AU ARGUITARATZECO
OBISPO JAUNAC EMAN DUAN ESCUBIDEA

Guc Bayonaco Jaun Obispoaren Vicario generalac, iracurri degu liburucho bat: BAI, PECATU DA LIBERALQUERIYA deritzana; eta ez degu horretan ecerere aurquitu Elizaren iracardeen contracoric. Aitzitic horren iracurtzeac ezagutzerat eman digu escribu horren eguilea dala Eliza Ama santaren seme umila, menepecoa baitaere arguitua. Eta liburucho hori chit egoquia ediroten degu Cristau gucieri eracusteco zein galgarri dan infernuac lurrerat buhatu duan liberalqueriaren edo haizukeriaren eracasquizon puzoi-tua. Hortacoz gogotic ematen degu gure onetsia eta imprimatzeco escubidea.

Bayonan emana otsailaren 24ⁿ 1888ⁿ.

INCHAUSPE, *Vic. Gen.*

[5] ITZAURREA

Etzaitela izutu, iracurle maitea, liburucho onec daraman icen-turmoyarequin: LIBERALQUERIYA PECATU DALA oraiñ aditu obe dezu, eta ez Jaungoicoari contu zorrotza eman bearco diyozonean. Ordu icaragarri artan icusquizunic izan ez dezazun, ermotasun aundi batequin oraiñ *liberala* edo liberalen *laguntzallea* izateari utzi zayozu. Orretaraco esqueñtzen zatzu liburu chiqui au, liberalqueriyaren gaitza ezagutu, gorrotatu, eta alde onetatic pecaturican eguiñ ez dezazun. *Hæc scribo vobis ut non peccetis.* (I Joan. cap. 2, v. 1.)

Ar-ezazu bada liburucho au gogo onez, eta iracurri bera contuz, Jaungoicoari aurrez bere arguitasun eta laguntasuna escatzen diyozczazula.

Nic nitzaz aitortzen det ama Eliza [6] santaren sinismenean vici eta ill nai dedala; eta beragatican gaur edo iñoizco demboretan liburu chiqui onetaco ateraldiren bat debecatzen balute Aita Santúbac edo obispo jaunac, nic ere debecatutzat eman nai det bertatic,

1887^{-garren} Urteco Ama-Virginaren Concepciyo edo sortze garbiyaren egunean.

X.

[7] BAI,
PECATU DA
LIBERALQUERIYA

I

Sarrera

Icasleac. — Noiz eguiten da pecatu?

Maisnac. — Jaungoicoaren leguea austen danean, edo austeco arriscuba nai danean.

I. — Cembat modutara autsi diteque legue ori?

M. — Pensamentuz edo gogoz, itzez, obraz eta zabarqueriz.

I. — Pecatuba noiz izango da larriya, eta noiz chiquiya?

M. — Jaungoicoaren leguea gai aundiyan austen bada, pecatuba ere orduban aundiya izango da; eta gai chiquiyan austen danean berriz, pecatuba ere izango da chiquiya.

[8] *I.* — Jaungoicoaren leguea nola autsi bear da pecatu eguiteco?

M. — Ezagüerarequin eta vorondatez; au da, jaquiñaren gañean, eta naita.

I. — Leguea autsi-arren beraz guerta liteque batere pecaturican ez eguitea?

M. — Bai: austen bada, ez ustean; conturaco, barau edo vijili-eguna ez jaquinean, pecaturican ez da eguiten; eztaere pecatu izango ezda, otsoa dalacoan, guizonen bat iltzea.

I. — Ezagüerare-*ezá beraizican* danean, ez al da pecaturican batere eguiten?

M. — Aguertzen dan vorondate gaizto orregatican badere, bai eguiten da.

I. — Cer ezagüera eta vorondate modu bear dira pecatu eguiteco?

M. — Leguea austen danean batere ezagüerare eta vorondateric iduqui ezqueroz beti eguiten da pecatu, chiquiya badere; bañon eriozcoa edo mortala izango bada pecatuba, baitaere ezagüera eta vorondate artarañoacoac bear dira.

I. — Leguea austeco arriscuban edo peligroan jartzea cergatican da pecatu?

M. — Guchienaz beintzat legueari [9] eguiten zayon desprecioagatic, edo aguertzen dan arduragabequeriyagatic.

I. — Eta cer pecatu da ori?

M. — Autsi litequean *leguearen neurricoa*, baldiñ eta peligroa ere eguiyazcoa edo aldecoa bada.

I. — Eman bezait dotriña orren adieragarriren bat.

M. — Guezurrezco juramentuba eguitea eta meza osoa jayegunean uztea, pecatu mortalac dira berenez; eta beragatican guezurrezco juramentuba eguiteco edo meza osoa uzteco arriscuban jartzeaere, berez pecatu mortala da. — Contrara berriz: lapurreta chiquiyac eta guezur ariñac berenez pecatu venialac diralaco, baitaere pecatu chiquiya da artaraco peligroan jartzea.

II

Lenengo arrazoya

I. — Pecatu al da liberalqueriya?

M. — Aissa da pecatu!

I. — Cergatican ordea?

M. — *Gaiztaqueriguciya*, *pecatu* [10] da¹, diyo san Juan evangelistac: osoro da gauza gaiztoa liberalqueriya; beraz pecatu da au.

I. — Gaiztaqueri guciya cergatican da pecatu?

M. — Pecatuba da, len esan danez, Jaungoicoaren legue-austea: *gaitzetic aldeguiteco*², diyo legue orrec; aldeguiten ezpada beraz gaitzetic, erocer dala, Jaungoicoaren leguea austen da, eta orra nola gaiztaqueri guciya dan pecatu.

(1) I Joan. cap. 5, v. 17.

(2) Ps. 33, v. 15.

I. — Bañon eta norc esan du liberalqueriya gauza gaiztoa dala?

M. — Eliza gure ama santac ala eracusten du.

I. — Elizaren dotriña ori nun iracurtzen da?

M. — *Syllabus* deritzayon legue sonatuban.

I. — Liberalqueriyaren gañean cer eracusten du bada legue orrec?

M. — Aita Santuba eta liberalqueriya ondo ez datocela, eztaere eciñ alcar-artu dezaqueela biyac³.

[11] I. — Cer esan nai du ateraldi orrec?

M. — Aita Santuba, edo catolicotasuna, eta liberalqueriya osoro dirala alcarren etsayac, ontasuna eta gaiztaqueriya, arguiya eta illuna, Jesucristo eta Satanás diran becélasse. — Catolicotasunaren añ etsai aundiya izateco beraz liberalqueriya, osoro da au gauza gaiztoa.

I. — Liberalqueriya cer da ordea, orren gauza gaiztoa izateco?

M. — Sustraiz eta oso-osoa artzen bada icen ori, liberalqueriya da neurrizgañeco edo *gaitzeraco libertadea*: da Jaungoicoaren leguea nai ez duan libertadea: da nai dana pensatu, esan, escriptu eta eguitemo *escubidea*, guerrac ez sortzea, beste neurri gabe: degu azquenican liberalqueriya, gure lenengo gurasoai Jaungoicoac debecatutaco *onaren eta GAITZAREN JAQUINDURIYACO ARBOLA*⁴ ura becela.

I. — Liberalqueriya gaitzeraco libertadea dala probatu al diteque?

M. — Bai, eta osoro erraz. Escatzen ibilli bear gabe baguenducan *guciyoc*, [12] Jaungoicoac emanda, oneraco libertadea: liberalac aimbeste bullaquin billatzen duten libertadea beraz, berriya edo lengoaz gañera da; eta libertade au gaitzeracoa besterican eciñ izan liteque.

I. — Ona eta gaitza *auqueran* ipiñi etzizquigun bada Jaungoicoac?

M. — Bai, bañon auquera orrequin batera *aguintzen* digu ona, eta *debecatzen* digu gaitza: eta or nola *escubidea* edo libertadea oneraco baicican ez daucagun.

I. — Eta Cristau-catilicoen arteco liberalqueriyaz cer aditzen da?

M. — Ez besterican: POLITICA-RACO, edo erriyen gobernuraco, LIBERTADEA: au da, sociedadeac edo gende-billerac nai dan guisara gobernatzea, Elizaren aguimbidea eta leguéac ecertan iduqui gabe: aditzen da, Gobernuac gure ama Eliza santari zor diyen beguiramentu eta laguntasuna guchi edo gueigo ucatzea: catilicoen liberalqueriya da, elizetaco eta eche zuloetaco lau paretaz campora, edo *gende-arteraco*, erlijiorican nai-eza: da nagusi arro eta lapur bat becela, iduqui nai luquena Eliza morrontza gogor batean, [13] quentzen diyozcala berari, ezcontzetan, escoletaco dotriñan, eliz-lurretan, eta beste eguitemoetan dauzcan *escubideac*: da, itz batean esateco, gaurco eguneco liberalqueriya, POLITICA GAIZTOA.

I. — Nola daquigu liberalqueriyaz orain esan dana aditu bear dala?

M. — Liberalqueriyaren contra leguea eman zuanac berac esanda daquigu.

I. — Norc eman zuan legue ori?

M. — Aita Santu Pio bederatzigarrena zanic.

I. — Cer diyo bada Aita Santu orrec?

M. — Orain amasei urte Francia-tic bera icustera joan zan gende-pilla baten aurrean, *catilicoen liberalqueriyaz* itzeguiten zuala, ala ciyon: «Nic gueyena gorrotatzen dedana da Jaungoicoagandic iguesi dabillen POLITICA ZORIGAIZTOCO ORI.»

I. — Cer besterican diyo Aita Santu orrec gai berean?

M. — Orain amalau urte, Quimper deritzayon lecuco obispo jaunari, ara cer escriptu ciyon: «Eracutsi ezazu, nere [14] anai veneragarriya, erriertan ematean nic sarri

(3) *Syll.* prop. 80.

(4) *Genes.* cap. 2, v. 17. — *Id.* cap. 3, v. 3.

opiniyo liberalac jarraitzen dituenai, ez dedala itzeguin izandu Elizaren etsai nabarmenac-gatic, alferric izango zalaco; baicican opiniyo liberalac ontzat dauzcaten *catolico onradu eta elizacoyac-gatic.*»

I. — Eta obispo jaunac cer eracusten dute gai orretan?

M. — Vitoria-co obispo jaunac, beste bostequin batera, orain iru urte eguindaco carta eder eta egoqui batean, iracurtzen degu liberalqueriya dala, ERLIJIYORICAN GABECO, edo guerenezco POLITICA.

I. — Cer besterican iracurtzen da esan dan carta orretan?

M. — Ceetzen dira lengo itzac, esanaz liberalqueriya «dala dotriña bat lurreco gauzac cerucoetatican guchi edo gueigo apartatu eta alcarren arteco icusquizun gabe uzten dituana; dala erriyac gobernatzeco gayan, fedez beste aldera ibiltzea, Elizaren dotriña eta legueac aintzacotzat artzen ez dituala.»

I. — Nola esaten da bada erlijioac politicarequin ez daucala cer icusi?

[15] *M.* — Osoro gaizqui esana dago ori.

I. — Cergatican bada?

M. — Politica edo gende-gobernatzeac, guizonen beste obra guciyac becelasse, izan bear du *ona*, au da, Jaungoicoaren legueac aguintzen duan erara; eta ona izaten berriz erlijioagandic icasi bear du; orra beraz nola erlijioaren eguitecoa dan *politica zaintzea*, au bide onetic edo zuentasunetic irten ez dedin.—Erlijioac guiyatu bear du bada politica edo gendearen gobernua, animac gorputza, eta cerubac lurra guiyatzen duen becela: eta besterican esatea edo sinistea da catolico ascoren liberalqueriya.

I. — Liberalqueriya osoro gauza gaiztoa dana orain ezagutzen det.

M. — Argatican ere da pecatu.

I. — Pecatu chiquiya edo aundiya da?

M. — Osoro da aundiya.

I. — Cergatican?

M. — Gaitzaren neurricoa da beti pecatuba: icusi degunex orain, osoro da gaiztoa liberalqueriya; baitaere beraz osoro da au pecatu aundiya.

[16]

III

Bigarrena

I. — Liberalqueriya pecatu dala sinistarazteco eman bezat beste arrazoiren bat.

M. — Eliza ama santac debecatzen dituan dotriña eta opiniyo guciyac pecatu dira; beste opiniyo eta dotriña ascoren artean, liberalqueriya ere debecaturican dauca Elizac; liberalqueriya beraz pecatu da.

I. — Dotriñac eta opiniyoac debecatzeco escubidea bai al du Elizac?

M. — Bai, badu.

I. — Nolatan du bada?

M. — Gaubetan arguieguiteco eguzquiyaren lecuban illarguiya gueratzen dan becela, Jesusen ordez gueratu zan Eliza munduban *gende guciyai*, salvacioac escatzen dituan *gauza guciyetan, eracusteco aguimbideacquin*⁵: animen calteraco diran opiniyo eta dotriña guciyac beraz debecatu ditzaque Elizac.

I. — Cergatican dira pecatu Elizac debecatzen [17] dituan dotriña eta opiniyo edo iritziyac?

M. — Dotriña eta opiniyo *gaiztoac* dira bacarrican Elizaç debecatzen dituanac: eta nola gaiztaqueri guciya pecatu baitan, len asetzeraño içuşi degunex; baitaere beraz pecatu dira Elizac debecatzen dituan opiniyo eta dotriña guciyac.

(5) Matth. cap. 28, vs. 19 et 20.

- I. — Bañon eta eguiya da liberalqueriya debecaturican daucala Elizac?
 M. — Bai; iru eta bi bost diran becelatsu.
 I. — Nun iracurtzen da bada liberalqueriyaren debecuba?
 M. — Aita Santu eta obispo jaunen gaceta edo eliz-paperetan.
 I. — Cer gaceta dira oyec?
 M. — Sonatubena da len aitatu dana, edo *Syllabus* deritzana.
 I. *Syllabus* ori cer da?
 M. — Elizac debecatuta dauzcan opiniyo eta dotriña berri gaiztoen *listá*.
 I. — Opiniyo eta dotriña gaiztoen *listá* orretan al dago liberalqueriya?
 M. — Bai, ala dago, eta azquen-azqueneco errencadan alaere, obeto icusi dezagun.
 [18] I. — Catolico-liberalac nola icusten ez dute bada?
 M. — Nai ez dutelaco icusten ez dute, bada añ dira seta gaizto edo tema aundicoac. — Aita Santu Pio bederatzigarrenac argatican oi ciyon: «Catolico liberalac bide zucenera ecarri itzazute; bañon jo cer gauza zalla dan⁶!»
 I. — Opiniyo eta dotriña debecatublen *listá* edo *Syllabus* ori, aspaldichoan emana ote da?
 M. — Aurtengo abenduban dira ogueita iru urte biraldu ciyela obispo jaun catolico guciyai Aita Santu Pio bederatzigarrenac.
 I. — Liberalqueriya beste gueyagotan ere debecatu ote zuan Aita Santu arc?
 M. — Francia-co catolicoai, len esan degun itzaldi artan, ala esaten ciyen aserre santu batequin Pio bederatzigarrenac: «*Catolicoen liberalqueriya* beti debecatu izan det, eta ala bear balitz, baitaere berrogei bider debecatuco nuque bera.» — Catolico-liberalen contra, [19] erac ematen ciyon guciyan, itzegin oi zualaco, gueratu citzaion Aita Santu hari icengoit onragarrizat *liberalen malluba* izatea, aurreco demboretan san Atanasio sonatubari *arianoen mazona* ceritzan becela.
 I. — Eta oraingo Aita Santu Leon amairugarrenac ontzat ematen al ditu bere aurreco Aita Santubaren dotriñac?
 M. — Bai, ala ematen ditu.
 I. — Probatu bizait bada.
 M. — Aita Santutzara igo zanetic bi illabete bañon len, *Inscrutabili Dei* asitzen dan carta bat escribitu ciyen obispo guciyai, eta bertan ara cer diyon: «Nere aurreco Aita Santuben bideac berac jarraitzen ditudalarican, ayen dotriña gaiztoen contra ipiñi cituzten DEBECU GUCIYAC ontzat eman eta BERRITZEN ERE DITUT apostolotasunetic datorquidan aguimbidearequin.»
 I. — Cer besterican diyo, liberalqueriyari dagoquiyonic, oraingo Aita Santubac?
 M. — *Immortale Dei* deritzan beste carta sonatu batean, zampatzen ditu arrazoiz [20] *gueyeguico libertadeac*: baitaere ontzat ematen du *opiniyo falsoac-quin* Pio bederatzigarrenac eguindaco *listá* edo *Syllabus*: eta carta orretan gañera ara cer eracusten zaigun: «OPINIYOEN GAÑEAN GAUZA BEARRA DA Aita Santuben esanetara umilquiro jarriric egotea... Eta gaurco egunean billatzen diran LIBERTADEETAN ere catolico guci-guciyac Aita Santubaren esanean egon bear dute sinistuz bacoitzac Aita Santubac berac sinisten duana bera. BEGUIRA CONTUZ, LIBERTADÉAC, BEREN ICHURA ONAC-QUIN IÑOR ENGAÑATU EZ DEZATEN.»
 I. — Osoro bat daude beraz esan diran Aita Santu biyac?
 M. — Aita Santu guciyac dira bat cristau guciyontzaco dotriña eracusten dutenean, bada Aita Santuben bidez Jesucristo bera da beti dotriña eracusten diguna.
 I. — Eta obispo jaunac liberalqueriya debecatutzat ote daucate?

(6) *Comp. Theol. Mor.* a Llevaneras, cap. 19, artic. 5.

M. — Bai aissare; bada nequez topatuco da obispo catolico bat bacarra, opiniyo debeatuben listá, edo *Syllabus*, [21] ontzat ez daucana. — Orrezaz gañera, liberalqueriyaren contra itzeguin edo esribitu izan duten obispo jaunac eciñ conta litezque: eta are guchiago berriz contatu litezque, obispo jaunen baimenarequin, liberalqueriyaren contra mundu guciyan esribitu izan diran, eta esribitzen ere diran, liburu eta paper-sortac.

I. — Liberalqueriya debeatzen ote da Vitoria-co obispo jaunac beste bostequin alcar-artuta biraldu zuten carta eder artan?

M. — Beste gai batzuez gañera, baitaere liberalqueriyaz zorrozquiro itzeguiten da carta artan: eta cartaren bucaeran aguintzen da *bera eliza guciyetan iracurtzeco*; eta ondoren *apaiz-nagusiyai* eta *sermoiguille guciyai* esaten zaye carta barruco itzgayac cristau catolicoai *adieraci eta sar-erazotzeco sarritan*. Obispo jaunen vorondatetican beraz, baitaere liberalqueriya SARRITAN ADIERACI ETA SAR-ERAZO bear diye apaiz-erretoreac eta SERMOIGUILLE GUCIYAC eren aditzalleai.

I. — Contu orretan obispo jaunac Aita Santubaquin osoro daude bat?

[22] *M.* — Bai, beñere bañon gueyago daude, ala esan dan gayan, nola beste guciyetan.

IV

Irugarrena

I. — Cergatican gueyago da pecatu liberalqueriya?

M. — Pecatu da, eta pecatu aundiynetacoa, fedea galtzeco peligro alde-aldecoa; fedea galtzeco osoro da peligro aldecoa eta bide zucena liberalqueriya; pecatu da beraz au eta pecatu aundiynetacoa alaere.

I. — Fedea galtzeco arriscuba cergatican da pecatu?

M. — Len esan danez, ez bacarrican legue-austea edo gaitza da pecatu, baitaere ala da legue-austeco arriscuba, edo gaitzeraco bide zucena; eta nola Jaungoicoaren legueco gauzaric bearrenetacoa bai dan fedea, au galtzen bada beraz, edo galtzeco peligro aldecoa nai bada Jaungoicoaren leguea austen da, edo austeco bidea nai da; eta beragatican da pecatu, [23] ala fedea galtzea, nola fedea galtzeco bidea edo peligro aldecoa.

I. — Jaungoicoaren legueac cer diyo bada fedearen gañean?

M. — Beste gauza egoqui ascoren artean, ala diyo: *Condenatuba edo betico galduba izango da, sinisten ez duana*⁷. — *Jaungoicoari inolaere eciñ gusto eman leyoque federican gabe*⁸. — Baitaere adierazten du arguiró, *beste gauza on asco bañon* LENAGOCOA, eta gauzaric BEARRENETACO BAT dala FEDEA⁹.

I. — Liberalqueriya nola da ordea fedea galtzeco bide zucena edo peligro aldecoa?

M. — Fedeaz aditzen da, Jaungoicoac aguertu eta ama Eliza santac eracusten duan *guciya* sinistea: ondo deizquiyona beste gauzarican sinisten ez du liberalqueriyac, ez beintzat bere contraco gauzac sinistu nai izaten ez ditu; or beraz nola liberalqueriyac austen duan fedea, edo austeco bidean beintzat nola bai dagon.

[24] *I.* — Fedeac al dacar bada ecer liberalqueriyaren contra?

M. — Besterican ez, esateco.

I. — Nun edo nolatan bada?

M. — Gaitzeraco libertadea ontzat dauca liberalqueriyac, eta fedeac diyo berriz *gaitzetic apartatu, eta óna eguitico*¹⁰: liberalqueriyac libertadeari eman nai diyon muga edo

(7) *Marc.* cap. 16, v. 16.

(8) *Paul.* ad *Hebr.* cap. 11, v. 6.

(9) *Math.* cap. 23, v. 23.

(10) *Ps.* 33, v. 15.

neurriya, bacarrican da, guerrac ez sortzea, edo Gobernúac botatzeco biderican ez ematea; bañon fedea libertadeari jartzen diyon muga da, Jaungoicoaren *aguínteac gordetzea*¹¹. — Liberalqueriyaren dotriñetaco bat da gañera, sociedade edo gende-bille-retan sarbiderican ez duala Jaungoicoac; fedea berriz diyo GENDÉAC *lurrean Jaungoicoac* GUIDATZEN DITUALA¹², eta bera dala MUNDU GUCICO ERREGUEA¹³. — Jesucristo gure jaunari *erregueen* ERREGUEA *eta jaunnen* JAUNA¹⁴ deritzate liburu santúbac; bañon baitaere Jesucristoren nagusitasun ori liberalqueriyac [25] ucatu eguiten du. — Eta azquenican evangeliyo santubac diyonez, EROCEÑ *personari* eta GENDE GUCIYAI *eracusteco aguimbidea*¹⁵ dauca gure ama Eliza santac; baitaere beraz erregueai, aguintariyai eta erri-billera edo erreinubai eracusteco escubidea Elizac badu: bañon Eliza santaren escubide au aintzacotzat ez dauca liberalqueriyac. — Alde ascotara beraz austen du fedea liberalqueriyac, edo fedea austeco bide zucenean beintzat, bai, badago.

I. — Vitoria-co obispo jaunarequin batera esribitu zan cartan ¿cer iracurtzen da gai orrezaz?

M. — Beste gauza batzuen artean ara cer: «Liberalqueriyara jarriyarequin, ¡cembatec galdu dute, nai gabea eta iguerri gabere bai, fedeaeren gozasuna aurrená eta guero fedea bera ere bai! Ez diyo ecer bérac uste badutere sinisten dutela; bada duten fedea, nola cimendatzen ez baita Jaungoicoagan eta Elizagan, fede ori ceruraco valiyo ez duana da. SINISTEN DIRA; BAÑON SINISTEN EZ [26] DUTE. Daucate aire eta izate berecoya, Elizarequin eta ceruticaco gaucetan churrac dira, eta datoz iduquitzera cristautasun bat norberetzacoa, bacoitzaren sentiera edo ustecoa, beren opiniyo cutunacquin ondo ez datocen aguintéac eta dotriñac botatzen dituana.»

I. — Bañon eta liberalqueriya cergatican da *pecaturic aundiyyenetacoa*?

M. — Jaungoicoarequico gorroto *nabarmenaz* campora, fedeaeren contra eguiten diran pecatubac dira aundiyyenac: orain esan danez, liberalqueriya fedeaeren contraco pecatuba da; baitaere beraz pecaturic aundiyyenetacoa da.

I. — Jaungoicoarequico gorroto nabarmena ascoc ote dute?

M. — Infernuban dauden guciyac bai badute; bañon munduban guchi dira beraiz, edo zucenean, Jaungoicoa gorrotatzen dutenac.

I. — Cergatican dira ordea aundiyyenac fedeaeren contraco pecatubac?

M. — Gaitzic aundiyyena eguiten zayo arbola bati, bere sustraya quendu edo galdubarequin: eguiyazco *ontasunaren* [27] *sustraya*¹⁶ da fedea, gure ama Eliza santac eracusten duanez; fedea galdu edo auste beraz gaitzic aundiyyena da, eta beragatican ere da pecaturic aundiyyena. — Orrezaz gañera: fedea duanac, oquerric aundiyyenac ere, noiz nai zucendu ditzaque, eta ala salvatu diteque; bañon federic gabeco ontasunic aundiyyenarequin ere, lensseago esan danez, iñor ceruratu eciñ diteque. — Fedea galdu edo auste degu beraz oquerric aundiyyena eta pecaturic larriyena: aditzen da beti, *berez* eta Jaungoicoarequico gorroto nabarmenaz campora.

I. — Gauza aundiya da orduban fedea?

M. — Osoro da aundiya eta prochugarriya, icusi danez; eta fedeauste, edo dotriña gaiztoetara itsatsitzea, beragatican da osoro pecatu aundiya eta alderdi caltegarriya, arbolaren sustraya galdu edo usteltzea osoro oquer aundiya litzaquen becela.

(11) *Joan. cap. 17, v. 11.*

(12) *Ps. 66, v. 5.*

(13) *Ps. 46, v. 7.*

(14) I *Timoth. cap. 6, v. 15. Apoc. cap. 19, v. 16.*

(15) *Marc. cap. 16, v. 15 Matth. cap. 25, v. 19.*

(16) *Conc. Trid. sess. VI, cap. VIII.*

[28] V

Laugarrena

I. — Liberalqueriya pecatu dala adierazteco beste arrazoiric ote dago?

M. — Daude asco.

I. — Esan bezait bada aundiynetaco bat.

M. — Beartubac gaude guciyoc Aita Santuben eta obispo jaunen esanac sinistera: liberalqueriya pecatu dala aita Santúbac eta obispo jaunac esaten digute; Cristau catolico guciyoc beraz liberalqueriya pecatu dala sinistera beartubac gaude.

I. — Aita Santuben eta obispo jaunen esanac cergatican sinistu bear ditugu?

M. — Eliza santaren mingaña, eta gure maisu eta artzaiac diralaco: eta ala, Aita Santubari batezere, eta Aita Santubaquin bat dauden obispoai sinistea, ama Eliza santari edo Jesucristo Gure Jaunari berari sinistea adiña da.

I. — Aita Santubari eta obispo jaunai certain sinistu bear zate?

M. — Erljiyoa edo animen salvacyoa nolana icutu dezaqueen gai guciyetan; [29] baitare beraz liberalqueriyaren gañean esan dezaquetena sinistu bear zate.

I. — Eta liberalqueriya pecatu dala esan duten Aita Santúbac ceñ dira?

M. — Len Aitatu diranac berac.

I. — Noiz esan zuan bada Pio bederatzigarrenac pecatu dala liberalqueriya?

M. — Ascotan esan danez, gaiztaqueri guciya da pecatu: eta, ala, gauza bat gaiztoa dala esatea, pecatu dala esatea adiña da: eta nola Aita Santu arc eciñ contala bider esan bai zuan liberalqueriya osoro dala gauza gaiztoa, beste aimbeste bider liberalqueriya pecatu eta pecatu aundiya dala esatea adiña eguiten zuan.

I. — Liberalqueriya pecatu dala adieraci ote zuan beste moduren batera Pio bederatzigarrenac?

M. — Adieraci zuan liberalqueriya pecatu dala diyoten cembait liburu ontzat emanda.

I. — Cer liburu dira oyec?

M. — Bata da beintzat Francia-co elizguizon jaquintsu batec. Segur ceritzanac, escribitu zuana; eta liburu orri euscaraz deritzaya *Esqueñtza gazte catolico liberalai*.

[30] I. — Cer iracurtzen da bada liburu orretan?

M. — Beste gauza egoqui ascoren artean ára cer: «Gauza seguruba da dotriña liberalac aguiryan edo ezcutuban iduquitzeac, baitaere dotriña liberalen erara vicitzeac, pecatu mortalaren gaya daucatela, Aita Santuben esanai obedecitzen etzayelaco. Ez det esan nai nequin *beti* eguiten dala izatez pecatu aundiya, bada bacoitzaren barrengo berri Jaungoicoac bestec ez daqui. Diyot bai, eta dudarican ez daucat onetan, pecatu mortalaren gaya dagoala esan dedan orretan.»

I. — Pio bederatzigarrenac berez eta arguiró liberalqueriya pecatu dala beñere ez al zuan eracutsi?

M. — Liberalqueriya debecatubarequin *batera* mundu guciraco carta sonatu bat eman zuan, eta carta artan eracusten zaigu ece *Aita Santuben esanetara ez jartzea eta béren legueai ez obedecitzea pecatu dala, eta guchi-asco fedea austen dala*¹⁷: eta ori liberalqueriya ere [31] pecatu eta fedearen contra dala esatea adiñasse izan zan.

I. — Aita Santu Leon amairugarrenac liberalqueriya pecatutzat ote dauca?

M. — Bai aissare; bada bere aurreco Aita Santúbac, batezere Pio bederatzigarrenac, eracutsi zuten guciya ontzat emaná dauca, lense-ago icusi degunez.

I. — Oraingo Aita Santubac liberalqueriya pecatu dala adieraci ote du beste modu berriren batera?

(17) Encycl. *Quanta cura cum Syll.* ann. 1864.

M. — Bai.

I. — Nolatan bada?

M. — *El liberalismo es pecado* erdaraz, edo *Liberalqueriya pecatu da* deritzagon [sic] liburu sonatuba ontzat emandá.

I. — Liburu ori norc escriptuba da?

M. — Cataluña-co apaiz virtutetsu batec.

I. — Liburu orrec cer eracusten du bada?

M. — Eracusten du pecatu dala liberalqueriya, eta pecatu ori dala *larriya*, eta pecatuetan *aundiyena*, Jaungoicoarequico gorroto nabarmena apartatzen badá. «Liberala izatea beraz, diyo liburu orrec, [32] blasfemoa, lapurra, adulteroa edo araguicoya, eriotzaguillea, edo Jaungoicoaren legueac debecatzen duan beste erocer gauza bañon pecatu gueyago da:» aditzen da ori, liburubac berac diyonez, ez baldiñ badá bat liberala gauza óna delacoan, ez jaquiñean eta uste gabeen.

I. — Liburu ori ontzat al dauca guero Aita Santubac?

M. — Aurtengo illbeltzean *Aita Santubaren ordeco eliz-guizon chit jaquintsubac* Erroman erabaqui zuten liburu orretaco dotriña óna dala; eta ori Aita Santubac berac liburuba ontzat iduquitzea adiña da.

I. — Gueroenean guezurtatu etzuan bada Aita Santubac liburu ori bera?

M. — Eztá iñolaere; bada liburu ori guezurtatzeco, catolico-liberalac nai zuqueen becela, ontzat eman bear zan liburu orren contra escriptu zan beste liburu sonatuba, *El proceso del Integrisimo* deritzana; bañon catolico-liberalen gogoaz beste aldera eta Erroman erabaquiya dagoanez, azquena esan dan liburu ori, *nolabaitecoa* dalaco, ezcutuban eta gende artera gabe egotecoa da.

[33] I. — Lengo abutzuban erabaqui etzan bada cerocer Erroman liberalqueriya pecatu dala diyon liburu orren contra?

M. — Bai nai catolico-liberalac, bañon ez dago orrelacoricán. — Erabaqui zana dá berriro, liburu orretaco *dotriña berez ona eta Elizac eracusten duan erara* dala; bañon onec esan nai ez duala guizonen arteco banderen baten aldecoa dala Eliza. — Nolanaire beintzat, liberalqueriya pecatu ez dala, iñolaz erabaqui etzan, eztá guchigoricán ere.

I. — Liberalqueriya pecatu dala eracusten ote dute obispo jaunac?

M. — Orain bi urte Ecuador-co errepublican, zazpi obispaduetaco animen arzayac alcarren artean escriptutaco carta eder batean, ála iracurtzen da: «Aditzen bada beraz ondo liberalqueriya, utseguite aundi bat da, da PECATU MORTALA, confesoreac eta confesatzen diranac, contuz icusi bear dutena, sacramentu santubac artu bear diran guciyán.»

I. — Vitoria-co obispo jaunarequin batera eguin zan cartac al diyo liberalqueriya pecatu dala?

[34] M. — Bai; ara bertaco itzac: «Esango dute pecatu ez dala liberalqueriya, eta *onenean* beti culparican izango ez du liberalqueriya nai duanac; bañon dotriña guezurtiya da (liberalqueriya) eta BEREZ PECATU eta laguntzen du beti guereñezco dotriña guezurtiyac zabaltzen.» — Itz oyetan iracurtzen degunez, beraz, liberalqueriya *berez pecatu da*; eta da pecatu larriya, dotriña gaiztoac zabaltzen *beti laguntzen dualaco*.

I. — Darabillquigun gai onezaz esanquizon berrirican al dauca?

M. — Oraindican-orain, edo aurtengo mayatzean, ara cer escriptu ciyen bere ardiyai America-co obispo jaun celotsu batec: «Bai; gaiztoa da liberalqueriya, eta DA PECATU, bada Jaungoicoricán eta Erlijioricán gabeco LIBERTADEA da¹⁸».

(18) Dr. D. Petrus Schumacher, episcopus in diecesis *Portoviejo*. Epistola past. edita 21 maji anno 1887.

[35] VI

Bucaera

I. — Liberalqueriren bat ona ez al dago?

M. — Ez; ez dago: bada arqitzecotan liberalqueriren bat ona edo gaitz gabea, catolico onradu eta elizacoyena bearco luque izan orrec; eta an (sic) zucen ere, catolicoen liberalqueriya da *oso-osoan* debecatu zuana Pio bederatzigarrenac, len icusi degunez.

I. — Liberal guciyac berdiñac al dira bada?

M. — Guciyac billatzen dute gaitzeraco *libertaderen* bat, eta onetan liberal guciyac bat dira; bañon batzuec nai dute libertade gueigo, besteac guchigo, eta orretan bestetan ez dago liberalen arteco desberdintasuna. — Liberal guciyac beraz *izatez* bat dira, eta colore edo ichuraz dira asco: argatican esan diteque liberalac dirala ollaloca baten chitac becela, edo familiya bateco senide aundi eta chiquiyac becela.

I. — Cer diyote eliz-guizonac gai orrezaz?

[36] M. — *El Liberalismo es pecado* liburuba esribitu zuanac, ala diyo: «Liberalqueriya bat bacarra da; bañon liberalac badira, ardo charraquin guertatzen dan becela, colore eta gusto desberdiñecoac.»

I. — Liberal guciyac daude orduban pecatu mortalean?

M. — *Berez* bai, ala daude.

I. — Cer esan nai du orrec!

M. — Eguiyazco liberalac bacarrican eguiten dutela pecatu larriya.

I. — Eguiyazco liberalac ceñ dira?

M. — Liberalqueriyara jaquiñaren gañean edo naita itsatsitzen diranac.

I. — Bestelaco liberalic ez al dago?

M. — Baitaere liberalai, jaquiñaren gañean eta vorondatez, beren eguitecoetan laguntasuna opa izatea, liberala izatea adiña da.

I. — Cergatic bada?

M. — Ez bacarrican gaitz *nai*, edo *eguiten* duana da gaizquillea, baitaere ala da gaitza nai edo eguiten duanari *laguntzen diyona*; bada erocañec daquiyanez, laguntzallerican gabe gaizquilleac [37] izango ez luquete izaten duten adiñaco indarra. — Eta era berean, eztaere liberalac daucaten indarra iduquico ez luquete eta eguiten dituzten oquerqueri guciyac eciñ eguingo lituzquee, dauzcaten laguntzalleac ez balituzte: eta orra nola liberalac beren gaucetan servitzen dituztenac ere liberalqueriyan sartzen baitiran.

I. — Liberalai cer laguntasun datozquiye onguiyen?

M. — Berai *votoac* ematea, beren *gaceta* eta paper gaiztoac iracurtzea, edo oyetan guc *diruba gastatzea*, erlijiyorican gabeco maisuetara gaztéac eta *dotriña gabeco* escoletara uméac biraltzea, eta beste cembait.

I. — Cristau-catolico ònac beren votoac cergatican eman bear ez dizte liberalai?

M. — Guizonac aguimbidean ipintzeco dira votoac; eta liberalac aguimbidean ipintzea, Elizari etsai indartsuac ematea da; eta gaiztaqueri aundiya litzaque ori.

I. — Liberalai votoac ez ematearen gañean al diyote ecer obispo jaunac?

M. — Vitoria-co obispoac eta bere bost lagunac ala diyote: «Eguiyazco catolicoac, [38] Eliza santaren ume umillac, errespetotsuac eta mendecoac ez diranai **BENERE EZ EMAN ZUEN VOTOAC**»; eta liberalac, icusiya daucagunez, ez dira *eguiyazco* catolicoac, ez Eliza ama santaren ume umillac, errespetotsuac eta *mendecoac*, berai ondo ez datozquiye gaucetan ez beintzat: obispo jaunen vorondatetican beraz liberalai votoac eman bear etzaizte.

I. — Eta liberalen gacetac cergatican iracurri bear ez dira, ez eta diruba ere gastatu bear ez da ayetan?

M. — Gaceta liberalac animarentzaco jaqui puzoitsu batzuec besterican ez dira, bada batzuetan *nabarmenquiro* eta besteetan *zomorroquiro* dotriña gaiztoz beteac datoz; eta nola gaitzera osoro macurtubac bai gauden, gaceta liberalac iracurriyarequin, edo berai diruba emanda entsiyarequin, gueron anima, edo besteen batzuen, arriscatzen degu ceruraco iltzera.

I. — Madriden arguitaratzen diran gaceta liberaletan, gaiztonac becela edo caltegarriyenac ceñ dira?

[39] *M.* — Catolico ónac edo osoac izan nai dutenentzat *La Epoca* eta *La Union Católica* dira gaur caltegarriyenac.

I. — Cergatican bada?

M. — Puzoya jakiñaren gañean iñorc tragatu nai izaten ez du: eta ala, gaceta liberalac nabarmenquiro edo osoro gaiztoac diranean, *El Motin*, *Las Dominicales*, *El Globo*, *El Liberal* eta beste asco becela, catolico ónai izua ematen diye; bañon aurretic aitatu diran bi gaceta ayec *pisscanan* eta *ezcutuban* dacarte puzoya, eta gaitzic ez dutelacoan catolicoric ónenac ere iracurtzen dituzte gaceta oyec, eta, iguerri gabeen becela, irintsitzen dute berac dacarten puzoya.

I. — *La Epoca* orren gaiztoa ote da bada?

M. — Bai, eta ascoc uste duten bañon gaiztoagoa.

I. — Cer gaitz du bada gaceta orrec?

M. — Aitor du berac liberala dala, baitaere onragarrizat dauca *gaurco-eguneco* edo liberala izatea: dembora berean, Aita Santuba nolaere obispo jaunac bere aldecoac balitu becela, daqui noiz nai [40] itzeguiten: eta orrela sinistacitzen diye bere iracurleai catolicoen liberalqueriyac gaitzican ez duala.

I. — Bañon eta *La Union Católica* liberala al da?

M. — Berac esan nai ez du ala daná, bañon bai sobraere ala da.

I. — Cergatican bada?

M. — Bere dotriñetaco bat da, guc len esan degunez contrara, liberalqui bat óna, edo gaitz-gabea, badala: eta orrequin *guchienaz* adierazten duana da, *gogoz* beintzat liberala dala. Orrezaz gañera; catolicoric ónenac edo catolico osoac, au da, liberalqueriyaren cutsurican ere nai ez dutenac, beguico zacarra bañon gueyago icusi eciñ ditu gaceta orrec; eta catolico oso oyen etsairic aundiyenac berriz, lossincha eta laztanez betetzen ditu: liberalqueriya ezpadá beraz ori, ecerere ez da, bada *arbola bat bere fruetatic ezagutzen da*¹⁹, evangeliyo santubac berac diyonez.

I. — Ceñ dira ordea, esan dan gaceta orrec, icusi eciñ dituan catolico ónac?

[41] *M.* — Beñepeñ ala dira *El liberalismo es pecado* deritzayon liburu orretaco dotriñac jarraitzen dituztenac; bada Aita Santubac Erroman dauzcan tribunal *zorrotzenetaco* batec erabaqui zuan, arquite etzuala *ecerere* liburu orretan elizaco dotriñaren contra, baicican Elizac eracusten duan erara eta egoqui jarriyac ceudela bertaco eracusaldiyac; eta *alabanza mereci duala* liburu ori esribitu duanac.

I. — Eta eguiya da *La Union Católica* orrec *El Liberalismo es pecado* banderatzat becela artuba daucaten catolicoac icusi eciñ dituala?

M. — Añ da eguiya ece, beren icen garbiya ere opa ez, eta dabill beti icengoiti lotsagarriyac ipini nairican berai: esan dan liburu on ori esribitu zuan ápaiz virtutesua berriz, ez daqui nola loitu: eta, au guciya asco ez balitz becela, baitaere badu ausartea, Erroman ontzat emandaco liburubaren contra mingañera datorquiyon guciya esateco.

I. — Eta *La Union Católica* orrec berac añ cutun eta maite dituan catolicoac ceñ dira?

(19) *Matth.* cap. 7, v. 18.

[42] *M.* — *El proceso del Integrista* liburu debecatubaren aldecoac: au da, liberalaquin alcar-artuta *lasa-lasa* edo buruco miñ gabe vici nai duten catolicoac: orrelacoac, bai, ceruraño alchatzen daqui *La Union Católica* orrec.

I. — Aita Santuba, obispoac eta erlijiyoco beste gauza on asco beti aoan ez darabizqui bada gaceta orrec?

M. — Bai, ala darabizqui; eta eguiya esateco, orretan dago gaceta orren gaitzic aundiyena; bada adierazten diye orrequin bere iracurle ichuai Elizaren aldeco bandera dala *La Union Católica*.

I. — Gaceta catolico-liberal *guciyac*, cer becela dira?

M. — *Ur-ardo*a becela, ez ardo eta ez ura: au da, ez eguiyazco catolicoac, eztaere liberal osoac. Dira erbi biren atzetic dabilizan eiztariyac becela; bada ez bata ez bestea arrapatzen ez dituzte: au da, ez catolicoasuna dute *eguiyazcoa*, eztaere liberalqueriya.

I. — Euscal-erriyan cer gaceta ditugu caltegarriyenac?

M. — *La Voz de Guipúzcoa*, *El Noticiero* [43] *Bilbaino*, eta oyen antzeco beste batzuec.

I. — *La Voz de Guipúzcoa* gaizto nabarmena ez da bada?

M. — Bai sobraere, ala da.

I. — Nolatan da bada añ caltegarriya?

M. — Alderdi on bat badulaco Cristau *tonto* ascorentzat: da ori *noticiyac* edo albisteac beste gaceta ascoc bañon aurreago ecartzea. Icusi gabe sinistu eciñ citequean, berri batzuec lenssego jaquiteatican, catolico euscaldunac jarri bear zutela gaceta añ gaiztoa iracurtzera, eta diruba ere berari ematera dotriña puzoitsubac edan trucara.

I. — Eta *El Noticiero Bilbaino* cergatican da añ caltegarriya?

M. — *La Union Católica*, *La Epoca*, eta beste gaceta catolico-liberal *guciyac* becelasse, dotriña gaiztoen puzoya jaqui eta edari gozoaquin nastuta dacarrelaco: au da, erlijiyoco gauzaric ónenac noiz nai liberalqueriyarequin batera dacazquilaco, gaizto-tuaz orrela catolico *fiñ* asco.

I. — Vitoria-co obispo jaunarequin batera eguin zan cartac cer diyo gai orrezaz?

[44] *M.* — Ara bertaco itzac: «Ez lagundu zuen DIRUBAREQUIN eztaere zuen icenacquin LIBURU, PAPER-SORTA EDO GACETA GAIZTOAI». — Baitaere iracurtzen da carta orretan bertan: «Erlijiyoarequin eta oitura onacquin GUCIYAN ondo ez datocen LIBURUBAC, PAPER-SORTA EDO GACETAC EZ IRACURRI».

I. — *Dotriña gabeco escoletara* uméac, eta *erlijiyorican gabeco maisuetara* gaztéac, cergatican biraldu bear ez dira?

M. — Gurasoen eta zarragoen eguitecoa da beren uméac eta mendecoac *ceruraco* acitzea; bañon infernuraco bidean jartzea becela da, umeac dotriña gabeco escoletara, eta gazteac erlijiyorican gabeco maisuetara biraltzea: ez gurasóac beraz, eztaere ume edo gazteen cargudutenac, esan dan oquerqueriric iñolaere eciñ eguin dezaquete. — Gañera; bigarco mundubaren *aciya* becela ditugu oraingo ume eta gazteac: oyec erlijiyogabeco edo guchico escola eta maisuetara biraltzea, liberalqueriyara guchi edo gueigo itsatsitzea adiña da; eta orra nolá guero ere iraungo luquean liberalqueriyac munduban.

[45] *I.* — Aimbeste aldiz aitaten degun obispoen cartac, gai orrezaz ote dacar ecer?

M. — Ala diyo: «Bear becelacoa izango bada aciera, GAUZA BEARRA DA lenengo: aurrari cristauven DOTRIÑA eracustea... GAUZA BEARRA DA eta zaindu bear dute gurasoac beren seméac erori ez ditecen gaizqui eracutsi leyequeten MAISUEN ESCUE-TAN. Zorigaiztoz orrelaco maisubac baditu gazte batec, seguru becela eman diteque bere galera.»

I. — Baitaere beraz liberalen *laguntzalleac* pecatuban daude?

M. — Berez bai aissare.

I. — Cergatican bada?

M. — Gaiztaqueri guciya da pecatu, ascotan esan degunez: icusi ere degu, gauza gaiztoa dala liberalai laguntzea; liberalen laguntzalleac beraz pecatu eguiten dute.

I. — Pecatu chiquiya edo aundiya da ori?

M. — Liberalqueriya pecatu larriya da, len esan degunez; baitaere beraz ala izan bear du laguntasunaquin *liberalqueriyari eustea*.

I. — Vitoria-co obispo jaunac eta bere lagunac cer diyote gai orretan?

[46] *M.* — San Pablo apostoloarequin batera ala diyote: «Ez bacarric gauza gaiztoac eguiten dituztenac mereci dute eriotza, baitaere ala mereci dute gaiztaqueryac eguiten dituztenai *ontzat ematen diyozcatenac*²⁰. — Eriotza edo animaren galera mereci badute beraz gaiztaqueryac ontzat dauzcatenac, arrazoi gueyagorequin merecico dute eriotza ori, gauza gaiztoac eguiten dituztenai *laguntzen* diyenac; baitaere beraz liberalqueriyari laguntzen diyenac mereciya dute animaren galera edo eriotza: bañon nola animaren aldeco eriotza merecitzen ez baitan pecatu larrirican gabe; liberalqueriya eta beste erocer gaiztaqueri *ontzat ematea* beraz pecatu larriya da, eta are gueyago da berai *laguntzea*.

I. — Esan diran contuetan *infernuraco* bidea da beraz liberalqueriya?

M. — Pecatu larri guciya da *infernuraco* bidea, fedecac eracusten digunez; baitaere beraz liberalqueriya ala da.

I. — Liberala izatea beste pecatu gabe, joan al diteque bat *infernura*?

[47] *M.* — Icusu degu len, lapurra, eriotzaguillea, aragucioya eta bestelaco gaizquillea izatea bañon oquerrago dala berez liberala izatea; aitatu diran gaizquilleac eta oyen guisacoac berenez *infernura* dijoaz; baitare beraz eguiyazco liberalac, edo fedea guchi asco austen dutenac, arrazoi gueyagorequin dijoaz.

I. — Eta liberalen *laguntzallea* izatea asco ote da bat *infernura* joateco?

M. — *Berez*, edo eguiyazco laguntzallea izan ezqueroz, bai, asco da.

I. — Cergatican?

M. — Esan berriyac guera, liberalqueriya *ontzat ematea* dala pecatu mortala, baitaere ala dala, arrazoi gueyagorequin, liberalqueriyari laguntzea; eta nola pecatu mortal guciya *infernuraco* bidea baitan; baitaere beraz ala da liberalqueriyaren laguntzallea izatea. — Aditzen da beti *eguiyazco* laguntzallea badá; au da, jaquiñaren gañean eta bere gogoz.

I. — Confesatu bearco da orduban liberalqueriya, baitaere liberalqueriyaren laguntzallea izaná?

M. — Barcatuco badira pecatu oyec, [48] bai, confesatu bear dira, confesatu litezqueala; bada ezagutzen diran pecatu larri guciyac aitortu bear dira confesiyoan.

I. — Liberalqueriya, edo liberalen laguntzalle izatea utzi nai ez diyonari, barcatu lezayoque pecatu ori?

M. — Eztá iñolaere; bada pecatu bat barcatuco bazaigu, bera confesoreari aitortzeaz gañera, bear degu iduqui pecatubaren eguiyazco *damuba*, eta aurrera artatic eguiñala guciyan aldeguiteco *asmo* sendo eta eraguillea.

I. — Len *liberala*, edo liberalen *laguntzallea* izan danac, cer bear luque bada eguin, ondo izateco, au da, Jaungoicoarequico icusquizunican gabe guelditzeco?

M. — Lembici confesiyo on bat, alcar-artzen duala artaraco, confesore jaquintsu eta virtute aundico batequin: gueroenean berriz, aspaldico oquerrac nolerebait zucen du edo ordaintzeagatic, laneguiñ *ermo* eta alde *guciyetara* liberalqueri madaricagarriyaren contra.

A. M. D. G.

X.